

Lähetäjä: Katriina Ilmaranta [REDACTED]

Lähetetty: 7. huhtikuuta 2024 15.31

Vastaanottaja: Konsernihallinto <konsernihallinto@turku.fi>; Perälä Antti <antti.perala@turku.fi>; Ruohonen Juhani <juhani.ruohonen@turku.fi>; Hujala Susanna <susanna.hujala@turku.fi>; Laitila Anu <anu.laitila@turku.fi>; Ahlas Pauliina <pauliina.ahlas@turku.fi>

Aihe: Kantelu 8180-2023/ Turun museokeskuksen Finna-ohjeistuksen ongelmallisuudesta

Turun museokeskuksen Finna-ohjeistuksen ongelmallisuudesta tasaarvon toteutumisen ja tekijänoikeuslain soveltamisen suhteen/

Liite kanteluun 8180-2023

Turun Museokeskuksen ohjeistus Finna-tietokannassa on muuttunut. Ikävä kyllä Turun Museokeskuksen näkemys historiallisten aineistojen käytön avaamisen periaatteista on edelleen hyvin ongelmallinen.

Tuntuu hankalalta, että julkisten kuvakantojen ohjeistuksessa hyödynnetään ”public domainin” käsitettä, jota ei sellaisenaan ole määritelty suomalaisessa tekijänoikeuslaissa. Käytettäessä ”public domainia” ohjeistuksen asemassa on mm. vaara, että ”tekijänoikeuksiltaan rauenneen sisällön” ja ”kaikille vapaasti käytettävissä olevan avoimen sisällön” välinen raja hämärtyy. Museokeskuksen tulkinnan ”public domainista” pitäisi olla yhtäpitävä Finnan (public domainia koskevan) yleisohjeen kanssa.

Sen sijaan museokeskuksen Finna-ohjeistuksissa ja niiden tulkinnoissa toistuu ajatus public domainiin vaikeasti yhdistettävästä kontrollista. **Edellyttämällä sanatarkkaa kreditointia aineistoa jakava museo-organisaatio ikään kuin asettaa itsensä – yli suomalaisen tekijänoikeuslain perusajatuksen – siihen asemaan, että sillä olisi oikeus määritellä sen aineistoja hyödyntävien teosten tarkka esitysmuoto.**

Pääsääntöisesti kun museo-organisaatiot avaavat aineistoja yleiselle käytölle, on olennaista, että se tehdään käyttäjien näkökulmasta tasapuolisella tavalla. Erityisesti jaettaessa aineistoja tekijänoikeuslain 16 §:n tilanteessa (museon jakamisoikeus perustuu eri tavoin yleishyödyllisyyteen), ei tätä näkökulmaa voi ohittaa.

Nykytodellisuudessa kuvien käyttötarkoitusten ja niihin liittyvien teosmuotojen kirjo on laaja. Käytännön esimerkkejä: 1. Dokumentaarinen elokuva hyödynittää historiallisia valokuvia. Kreditit liitetään dokumentaarisen elokuvan teosmuodon käytäntöjen ja tekijänoikeuslain perusajatuksen mukaisesti loppu-teksteihin, ne eivät vilku hyödynnetyn kuvan päällä elokuvan aikana. 2. Historiallisia valokuvia lainaava teatteriesitys tai kuvataiteellinen installaatio. Teosten ilmaisua ei vesitetä liittämällä krediittejä itse esitykseen, esim. esiintyjä ei juokse lavalla sanatarkka krediittikyltti kädessä, kun hyödynnetty aineisto on näkyvissä. Sen sijaan kreditit tuodaan yleisön tietoisuuteen esim. käsiohjelmassa.

Marginaaliseen teostyyppiin lukeutuvassa internetteoksessa (jollainen Fritrisivusto on) suomalaisen tekijänoikeuslain soveltamisen ajatus teoksen konventioihin liittyvästä ”hyvän tavan” mukaisesta kreditoinnista ei Museokeskuksen toimintakulttuurissa yllättäen päde lainkaan.

Käytännössä minut on edelleen ohjeistettu museojohtaja Juhani Ruohosen ja kehityspäällikkö Susanna Hujalan toimesta siten, että laajuudeltaan kohtuullisen rajallisessa Fritir-teoksessa pitäisi toistaa yli 200 kertaa (suomeksi ja ruotsiksi) jokaisen hyödynnetyn valokuvan välittömässä yhteydessä ”pilkuntarkka” krediittiteksti, jotta teoksen käyttäjät varmasti ymmärtäisivät, että tämän teoksen valokuvat ovat mustavalkoisista originaaleista väritettyjä, tilanteessa jossa informaatio mustavalkoisten valokuvien värittämisestä ilmoitetaan lukuisin käyttäjätavallisilla tavoin, myös teoksen avausosiossa.

Turun museokeskuksen aikaisemman ohjeistuksen sekä tekijänoikeuslain vakiintuneiden soveltamistapojen näkökulmasta tämä on absurdi, kohtuuton vaatimus. **Onko tarkoitus muuttaa tekijänoikeuslain soveltamistapoja Suomessa radikaalilla tavalla, estää historiallisten aineistojen hyödyntäminen konventionaalisilla tavoin teoksissa vai onko kysymys ainoastaan Fritiriin kohdistetusta toimenpiteestä? Seuraako uudenlaista pakokulttuuria oikeusjuttuineen oopperoita, kaupunginteattereita, taidelaitoksia, elokuvantekijöitä kohtaan?**

Internetteoksessa (joka on 2020-luvulla aidosti vakiintunut teostyyppi) voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että osa krediittien toistuvaluonteisista sisällöistä toteutetaan esimerkiksi erillisessä krediittiosiossa. **Rautalangasta väännettynä: kun museot avaavat julkisesti aineistojaan, sitä ei mielestäni voi tehdä tietyn kaltaisia käyttötarkoituksia tahi teosmuotoja suosien.** Tasa-arvoista kohtelua ei voi olla ilman yleispätevyyttä: en näe, että julkinen museo-organisaatio voisi asettaa minkään erityisehtojen perusteella aineistojen käyttäjiä tekijänoikeuslain näkökulmasta eriarvoiseen asemaan esimerkiksi siten, että toisissa teoksissa on sallitumpaa noudattaa niille ominaista krediittitapaa.

Olisi suotavaa, että Turun museokeskuksen osaamisen keskiössä olisi teoksen käsitteeseen liittyvä ymmärrys ja erilaisten teosmuotojen, -kokonaisuuksien ja -muunnelmien moninaisuuden vaaliminen. Kysymys on nykyaikaisen ja eteenpäin katsovan museo-organisaation yhdestä ydintehtävästä. Tekijänoikeuslain soveltamisen tuntemus on Turun museokeskuksen velvollisuus, samoin sen kunnioittaminen.

Turun kaupunki ei ole edelleenkään kyennyt ratkaisemaan kanteluni (diari-numero 8180-2023) avainkysymyksiä. Katson, että olen antanut Turun kaupungille ja Turun museokeskukselle kohtuullisen ajan selkiyttää kantaansa Fritir-sivuston tekijänoikeuskysymyksistä ja ilmoitan julkaisevani sivuston siinä muodossa kuin katson sen asianmukaiseksi Museokeskuksen (kuvien lataus-hetkellä vallinneen) ohjeistuksen ja Tekijänoikeuslain näkökulmasta. Suhtaudun suurella kunnioituksella siihen upeaan aineistoon, jonka Turun museokeskus on koonnut, mutta en hyväksy mielivaltaista kohtelua,

ystävällisesti

taiteen tohtori, CEO

Katriina Ilmaranta

Pixelmint